२०७५ साल, वर्ष १, अंक १

लाटोकोसेरो संरक्षण सबैका लागि

हाप्सिलो

लाटोकोसेरो सम्बन्धी चौमासिक पत्रिका

यो अंकमा

नेपाल लाटोकोसेरो तथा हुचील उत्सव २०७५..........१

लाटोकोसेरोको उद्धार..४

नेपालमा लाटोकोसेरोको नौलो अभिलेख...............५

लाटोकोसेरोको कथा..६

संरक्षणको नौलो प्रयास..७

लाटोकोसेरो सम्बन्धी रमाइला जानकारी...............८

नेपालमा २३ प्रजातिका लाटोकोसेरो तथा हुचील पाइन्छन् । यसमध्ये पिंगल लाटोकोसेरो लोप भइसकेको र लामकाने लाटोकोसेरो कहिलेकाहीँ मात्र फिरन्तेको रूपमा देखा परेको छ । नेपालमा कुन प्रजातिको सङ्ख्या कति छ भनेर अध्ययन भएको छैन तर वासस्थानको बिनाश र अवैध चोरी सिकारीको कारणले यिनको अवस्था नाजुक छ भन्ने कुरामा दुई मत छैन । लाटोकोसेरो सम्बन्धी जानकारीहरू सबै वर्गलाई जानकारी गराई यो प्रजातिको संरक्षणमा टेवा पुगोस् भनेर यो चौमासिक पत्रिकाको सुरुवात गरिएको हो। शिक्षक, विद्यार्थी, अनुसन्धानकर्मी, संरक्षणकर्मी, नीति-निर्माता, पत्रकारलगायत सर्वसाधारणलाई उपयोगी हुने विश्वास गरेका छौं ।

-सम्पादक-

नेपाल लाटोकोसेरो तथा हुचील उत्सव

'लाटोकोसेरो तथा हुचील उत्सव' २०७५ लाई फोटोमा हेर्नुहोस्
(संसारभर तीन देशमा मात्र आयोजना गरिने अनौठो तथा शिक्षामुलक कार्यक्रम)

तस्बिरहरू : यज्ञलाल ज्ञवाली

लाटोकोसेरो संरक्षण, सांस्कृतिक कार्यक्रम तथा पुराना खेलहरूको माध्यमबाट बर्सेनि गरिँदै आएको यो उत्सव माघको तेस्रो साता (फेब्रुअरी महिनाको पहिलो शुक्रवार र शनिवार) मा मनाइने गरिन्छ। हामीलाई सहयोग गर्ने तर हाम्रै कारणले दु:ख पाएका लाटोकोसेरो तथा हुचील संरक्षणका लागि अमेरिका, इटाली र नेपालमा यो उत्सव हुने गरेको छ । यस्तो उत्सव नेपालमा प्रत्येक वर्ष नयाँ नयाँ ठाउँमा हुँदै आएको छ । अर्को वर्ष माघको १८-१९ मा नयाँ ठाउँमा हुनेछ । अहिले देखि नै योजना बनाउनुस् । यस पटक दोलखा जिल्लाको जिरीमा 'युवा सञ्जाल जिरी' र 'प्रकृतिका साथीहरू' ले आयोजना गरेको यो उत्सवका केही झलकहरू फोटोमा हेरौं ।

जिरी प्राविधिक शिक्षालयको भवनमा २० जना स्वयंसेवकहरूले ४ दिन लगाएर तयार पारेको अस्थायी संग्रहालय ।

नेपाल लाटोकोसेरो तथा हुचील उत्सव

यस वर्षको 'प्रकृति संरक्षण पुरस्कार'बाट चरा तथा प्रकृति संरक्षण क्षेत्रमा काम गर्ने क्रमशः कृष्ण भुसाल, वेदबहादुर खड्का तथा पत्रकार शोभा मानन्धरलाई नगद २५ हजार रुपैयाँ र ताम्रपत्रले सम्मान गरिएको थियो । सोही अवधिमा रेसोर्सेस हिमालय र अमलटारी मध्यवर्ती सामुदायिक होमस्टेलाई समेत अभिनन्दन गरिएको थियो ।

नेपाल लाटोकोसेरो तथा हुचील उत्सव

देशका विभिन्न भागबाट जम्मा भएका चरामा रुचि राख्नेहरु, संरक्षणकर्मीहरु, अनुसन्धानकर्मी र स्थानीय गरी करिब ४५ जनाको समूहलाई दुइ दिनसम्म चराविज्ञ हठन चौधरीले चरा अवलोकन कार्यक्रमको नेतृत्व गर्नुभएको थियो । सोही समूहमा रहेका फोटो खिच्ने समूहहरूको नेतृत्व व्यावसायिक फोटोग्राफर विशाल गौतमले गर्नुभएको थियो ।

लाटोकोसेरोको उद्धार

लघुकर्ण लाटोकोसेरोको उद्धार

गोरखाको फिलिम क्षेत्रमा (१४०० मिटर माथि) यही अप्रिल १ , २०१८ मा हेल्थ पोस्टमा एउटा लाटोकोसेरो प्रवेश गरेको थियो । मनास्लु संरक्षण क्षेत्रका संरक्षणकर्मीद्वय हिरा केसी र अजित तुम्बाहाम्फेले उद्धार गरी उडाउन प्रयास गरेका थिए । तर सफल हुन् सकेनन् । नेपालमा हिउँदमा मात्र बसाइसराई गरी आउने उक्त लघुकर्ण लाटोकोसेरो (Short-eared Owl) उक्त समयमा देखिनु अनुसन्धानकर्मीहरुको लागि चासोको विषय बनेको छ ।

तस्विर : अजित तुम्बाहाम्फे

महाकौशिक लाटोकोसेरोको उद्धार

बाँके राष्ट्रिय निकुन्जको शम्शेरगंजमा महाकौशिक लाटोकोसेरो (Spot-bellied Eagle Owl) उद्धार गरिएको छ । २०१७ साल जुन ४ मा उद्धार गरिएको थियो । कान्ति कंडेलद्वारा उद्धार गरिएको उक्त प्रजाति केही दिनको सामान्य उपचार पछि प्राकृतिक बासस्थानमा छोडिएको थियो ।

तस्विर : कान्ति कंडेल

नेपालमा लाटोकोसेरोको नौलो अभिलेख

गोविन्दबहादुर सिंहले जाजरकोटमा मलाहा हुचीलको गुँड फेला पारेका छन् । समुन्द्र सतहबाट १४०० मिटरको उचाइमा रहेको सो हाल सम्मकै नेपालको अग्लो ठाउँमा भेटिएको उक्त प्रजातिको गुँड हो । उक्त गुँड बारकोटे गाउँपालिकाको साकाला गाउँमा मार्च १६, २०१८ मा भेटेका थिए ।

चराविद् सोम जिसीले पर्वत जिल्लाको मल्लाजमा मलाहा हुचील अभिलेख गरेका छन्। समुद्र सतहबाट १९०० मिटरको उचाइमा भेटिएको थियो । हालसम्म भेटिएको स्थानहरू मध्ये यो प्रजातिको लागि नेपालमा यो सबैभन्दा अग्लो ठाउँ थियो ।

सन् २०१७ मा जिल्ला वन कार्यालय दोलखाले गोठे लाटोकोसेरोको उद्धार गरी चरिकोट नजिकै प्राकृतिक बासस्थानमा पुनर्स्थापना गरेको छ । चरिकोटको उचाइ समुद्र सतहबाट २००० मिटरमा रहेको छ । गोठे लाठोकोसेरो यतिका उचाइमा विरलै भेटिएका छन् नेपालमा।

जाजरकोटमा नेपालकै अग्लो ठाउँमा भेटिएको मलाहा हुचीलको गुँड ।

तस्बिर : गोविन्दबहादुर सिंह

लाटोकोसेरोको कथा

लाटोकोसेरोको आयु

कुनैबेला वन्यजन्तुहरूमध्ये लाटोकोसेरो सबैभन्दा बढी बाँच्दथ्यो । दिनभरि अरू उडिरहँदा उ भने अनकन्टार ठाउँहरूमा एक्लै टोलाएर बस्थ्यो । रात परेपछि बाहिर निस्कन्थ्यो। उसलाई आफ्नो जीवनदेखि वाक्क लाग्यो । विरक्तियो । उसलाई आफूले पाएको सय वर्ष उमेर युग झैं लाग्न थाल्यो । उसले अब केही वर्ष मात्र बाँच्ने निधो गऱ्यो । उ निवेदन लिएर भगवानलाई भेट्न गयो ।

लाटोकोसेरोको सबै कुरा सुनेर भगवानले भने 'तिमीले राती देख्न सक्छौ अरूले सक्दैनन् । यो त झन् वरदान भएन र ?' तर, लाटोकोसेरो मानेन। उसको विरक्तपन देखेर भगवानले सुझाए 'तिम्रो उमेर घटाउन त मिल्दैन तर, तिमीलाई मनपर्छ भने कसकसलाई दिन मन लाग्छ उमेर बाँड ।' यो सुनेर लाटाकोसेरो फुरूङ्ङ भयो ।

उसले आफूले पाएको उमेर १०/१० वर्ष अरूलाई बाँडिदियो । ९० देखि सय वर्षको उमेर मानिसले पनि पायो । भनिन्छ यही कारणले मानिस उमेर धेरै भएपछि एक ठाउँमा टोलाएर बस्ने र काम नगर्ने गर्दछ । सबैलाई उमेर दिइसकेपछि १० वर्षको आयु मात्र आफूले राखेको हुनाले यो चरा औसत रूपमा त्यति नै बाँच्दछ ।

('लाटोकोसेरो कि बाठोकोसेरो ?' पुस्तकबाट साभार)
चित्र : रोशन भण्डारी

भाग्यमानी गुडियाको विश्व यात्रा

'लिटल होस्टन' नामक गुडिया पासपोर्टको साथमा

यो गुडिया तीन महिना अघि पासपोर्ट बोकेर पोर्चुगलबाट नेपाल आइपुगिन् । यिनको पासपोर्ट अमेरिकन सरकारले नभई संरक्षणकर्मी कार्ला ब्लोयमले हातैले तयार पारेकी हुन् । जुन देशमा यो गुडिया पुग्छिन्, तस्बिरसहित यिनको पासपोर्टमा सो देशको नाम आउने गरी प्रमाणित गरिन्छ । त्यसपछि अर्को देशमा पठाइने गरिन्छ । यो गुडियाको नामाकरण गरिएको छ 'लिटल होस्टन' ।

लाटोकोसेरो संरक्षणको सन्देश विश्वभर सांकेतिक रूपमा फैलाउने उद्देश्यले अमेरिकाको होस्टनबाट यिनको यात्रा सुरु भएको हो । स्वयमसेवक संरक्षणकर्मीहरुले एक देशबाट अर्को देशसम्म लिएर जाने वा पठाउने गर्दछन् । उक्त देशमा पुगे पछि लाटोकोसेरोमा काम गर्नेहरुले विभिन्न स्थानमा लिएर जाने गर्दछन् र सोही अनुसार सहभागी गराऊछन् । नेपाल आइसके पछि भने यिनको यात्रा पर्वत जिल्लाको चित्रे गाउँ र दोलखा जिल्लाको जिरीसम्म भैसकेको छ । जिरीमा सम्पन्न 'लाटोकोसेरो तथा हुचील उत्सव' मा यो गुडिया प्रदर्शनीमा राखिएको थियो । गुडियाले हालसम्म केन्या, पोर्चुगल, अमेरिका, नेदरल्यान्ड र नेपालको यात्रा तय गरिसकेकी छिन् ।

लाटोकोसेरो सम्बन्धी रमाइला जानकारी

लाटोकोसेरोको समूहलाई 'संसद्' भनिन्छ ।

यिनीहरू आँखा चलाउन सक्दैनन् । यसैले टाउको नै घुमाएर सबैतिर हेर्ने गर्दछ ।

गोठे लाटोकोसेरोको औसत आयु १० वर्ष मानिन्छ ।

टाढाको सजिलै देख्न सक्छन् तर, नजिकको गाह्रो पर्छ ।

ठुला लाटोकोसेरोले सानो लाटोकोसोरोलाई मारेर समेत खाने गर्दछन् ।

संसारको सबभन्दा सानो 'एल्फ लाटोकोसेरो' ले पात र फलफूलसमेत खान्छ ।

सबै चराहरूलाई बिहानै उठाउने हुनाले यसलाई सबै चराको नोकर मानिन्छ ।

इटालीमा गुफो, रुसमा कोबा र चाइनिज भाषामा फुकुरो भनिन्छ ।

'प्रकृतिका साथीहरु'को चौमासिक प्रकाशन

हाप्सिलो

अवधारणा : राजु आचार्य

सम्पादकीय समूह : राजु आचार्य र यादव घिमिरे

भाषा सम्पादन : नेत्र तामाङ

लेख, रचना तथा सम्पर्कका लागि : naturesfren@yahoo.com

(कभर फोटो : ऋषी बराल)